Prof. dr hab. Hanna Paluszkiewicz
Kierownik Zespołu Badawczego
Prawa Karnego Procesowego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Szczecińskiego

Szczecin/Poznań, dnia 5 września 2026 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Aleksandry Antoniak – Drożdż
pt. *Kontrola konstytucyjności prawa w kontekście bezpośredniego stosowania Konstytucji RP przez sądy i prokuratora*
(Sosnowiec 2026)

I. Uwagi wstępne

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska poświęcona jest istotnej dla funkcjonowania państwa prawa problematyce kontroli konstytucyjności prawa i kręgu podmiotów uprawnionych do jej stosowania. Jest to zagadnienie wymagające rozważenia na gruncie teoretycznym, ale co można zaobserwować szczególnie w ostatnich latach, także wymagające analizy w odniesieniu do praktyki wymiaru sprawiedliwości.

Zasadniczy problem badawczy, sprowadzający się do poszukiwania odpowiedzi na pytanie czy w polskim porządku konstytucyjnym istnieje dający się odkodować model kontroli konstytucyjności prawa, alternatywnej wobec scentralizowanej kontroli dokonywanej przez Trybunał Konstytucyjny został trafnie zidentyfikowany. Kwestia odnalezienia podstaw prawnych do bezpośredniej (rozproszonej) kontroli konstytucyjności prawa dokonywanej przez inne podmioty stosujące prawo, w tym sądy i prokuratora jest zwłaszcza dla praktyki stosowania prawa kluczowa. Dotychczas postrzegane ramy kontroli konstytucyjności prawa ograniczone do kontroli scentralizowanej, nie są już adekwatne. Konieczność ustalenia granic i sposobu rozproszonej kontroli w czasach kryzysu klasycznego modelu badania zgodności z konstytucją aktów prawnych spoczywającej na powołanym do tego zadania organie w postaci Trybunału Konstytucyjnego zyskuje na znaczeniu wobec konieczności zagwarantowania praw i wolności jednostki oraz praw mniejszości.

Wieloaspektowość tego zagadnienia trafnie została dostrzeżona przez mgr Aleksandrę Antoniak – Drożdż, która podejmując się jego badania skoncentrowała się na jednym z jego licznych aspektów. Perspektywa kontroli konstytucyjności prawa w kontekście bezpośredniego stosowania Konstytucji i rozproszonej kontroli, przeniesionej w wyniku współcześnie obserwowanego kryzysu konstytucyjnego, na sądy powszechne i administracyjne, a także – co stało się jednym z głównych problemów badawczych zaprezentowanych w rozprawie – na prokuratora jest trafnym ujęciem. Odpowiada ono na aktualne potrzeby wynikające z impasu organizacyjnego, kompetencyjnego a nade wszystko ustrojowego jaki dotyka Trybunał Konstytucyjny, rzutując w sposób bezpośredni na realną kontrolę konstytucyjności prawa w Polsce.

Rozprawa doktorska mgr A. Antoniak – Drożdż, zatytułowana została w sposób bezpośrednio wskazujący na przedmiot badań - *Kontrola konstytucyjności prawa w kontekście bezpośredniego stosowania Konstytucji RP przez sądy i prokuratora.* Zwraca uwagę podkreślenie roli prokuratora jako podmiotu upoważnionego do bezpośredniego stosowania Konstytucji obok sądów, których kompetencja w tym zakresie znajduje podstawę prawną w treści art. 8 ust. 2 Konstytucji. Wskazanie na sądy i prokuratora jako podmioty stosujące rozproszoną kontrolę konstytucyjności prawa jest stosunkowo nowatorskim podejściem, bowiem dotychczas poglądy prezentowane w piśmiennictwie i orzecznictwie koncentrowały się wyłącznie na roli sądów w tym zakresie. Trafnie zresztą identyfikuje Doktorantka ewolucję poglądów jaką przeszła na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat (po 2015 r.) teza o dopuszczalności dokonywania bezpośredniej kontroli konstytucyjności przez sądy podczas orzekania w indywidualnych sprawach obywateli. Wytworzony wówczas mechanizm ochrony prawa i wolności jednostki oraz mniejszości wzmocniony praktyką prokonstytucyjnej wykładni ustaw wydaje się dziś być stabilny i już zakorzeniony w polskiej rzeczywistości prawnej, czego nie można powiedzieć w odniesieniu do prokuratorów, których prawo do bezpośredniego stosowania Konstytucji podczas czynności w ramach wydawanych decyzji procesowych jest kwestionowane, a często jako możliwość o podstawach normatywnych – zupełnie nie dostrzegane.

Poddanie badaniu i ocenie zagadnienia możliwości bezpośredniego stosowania Konstytucji przez prokuratora i poszukiwanie perspektyw oraz formy udziału w procesie kontroli konstytucyjności prawa zasługuje zatem na aprobatę.

Tematyka obrana przez mgr A. Antoniak – Drożdż za przedmiot badań jest nie tylko bardzo interesująca, ale także skomplikowana z uwagi na usytuowanie jej na styku co najmniej dwóch

gałęzi prawa. Zagadnieniom rozproszonej kontroli konstytucyjności prawa (w ujęciu *largissimo*) poświęcono wiele opracowań, co nie oznacza, że zostały one dogłębnie zbadane, omówione w literaturze przedmiotu i że nie stwarzają problemów w praktyce wymiaru sprawiedliwości. Wręcz przeciwnie – wielość poglądów prezentowanych w piśmiennictwie, zróżnicowane opinie, niespójne orzecznictwo, daje nadal pole do naukowej eksploracji problematyki szeroko pojętej rozproszonej kontroli konstytucyjności, a wybrana przez Doktorantkę do pogłębionych badań problematyka udziału w niej prokuratora jest w tym wypadku doskonałym tego przykładem.

Co więcej – uprzedzając dalsze wywody recenzji – można zauważyć, że ujęcie pola badawczego w ramach tytułu rozprawy jest generalnie adekwatne do treści rozprawy, obejmuje istotne aspekty badanego problemu, a nadto – choć nie wynika to już wprost z tytułu rozprawy wskazuje na historyczną zmienność ujmowania problematyki kontroli konstytucyjności prawa w okresie przed- i powojennym, a także w czasach współczesnych.

Rozważania Autorki nie są ograniczone do prezentacji aspektów historycznych, normatywnych czy analizy tekstu prawnego, który współcześnie reguluje tytułowe zagadnienie, lecz są ukierunkowane na wskazanie jej znaczenia także w ujęciu praktycznym, co jest trafnym podejściem do problemu badawczego. Pozwala również Doktorantce na ukazanie niedostrzeganych dotąd w piśmiennictwie aspektów omawianego problemu, co z punktu widzenia wpływu badań naukowych na praktykę wymiaru sprawiedliwości oraz na ewentualne przyszłe działania legislacyjne ma niebagatelne znaczenie. W tej perspektywie podjęcie się przez mgr A. Antoniak – Drożdż tak wnikliwego opracowania tytułowego zagadnienia, określenia jego ewolucji, podstaw jurydycznych oraz wskazanie jego praktycznego funkcjonowania, także w modelowej perspektywie porównawczej jest cenne i zasługuje na aprobatę.

Tytuł pracy doktorskiej ocenić należy pozytywnie - precyzyjnie wskazuje na wyznaczone przez Autorkę pole badawcze oraz ramy, w jakich Doktorantka zamierza tytułowe zagadnienie zaprezentować. W tym miejscu, niejako na wstępie recenzji, należy zatem podkreślić, że rozprawa zawiera zarówno rozważania o charakterze dogmatycznym, jak i adekwatny, dobrze zaakcentowany wywód historyczny wskazujący na możliwość i celowość wykorzystania doświadczeń polskich odnoszących się do istoty i złożonej natury prawnej kontroli konstytucyjności prawa.

Praca jest zwarta i stosunkowo obszerna - liczy bowiem 573 strony, w tym blisko 500 stron tekstu. Całość rozważań merytorycznych ujęta została w ramach czterech ustrukturyzowanych wewnętrznie rozdziałów, poświęconych kolejno omówieniu następujących zagadnień: Rozdział I. *Kontrola konstytucyjności prawa – zagadnienia wprowadzające* (s. 27-149); Rozdział II. *Scentralizowany model kontroli konstytucyjności w polskim porządku prawnym* (s. 150–267); Rozdział III. *Wpływ zasady bezpośredniego stosowania Konstytucji RP na kształtowanie i funkcjonowanie modelu kontroli konstytucyjności w Polsce* (s.268-394); Rozdział IV. *Udział prokuratora w procesie kontroli konstytucyjności prawa – stan de lege lata i postulaty de lege ferenda.* Każdy z rozdziałów rozpoczynają wyodrębnione w jego strukturze *Uwagi wstępne,* a kończy *Podsumowanie.* To dobry zabieg redakcyjny, ułatwiający czytelnikowi śledzenie całego wywodu i przejście do kolejnej jego części, zawartej w następnym rozdziale.

Dysertacja zawiera także *Wstęp* (s.12-26) oraz *Zakończenie* (s.494-505) poświęcone syntetycznemu podsumowaniu omówionych w pracy zagadnień w postaci wniosków końcowych. W rozprawie zamieszczono obszerny wykaz używanych w pracy skrótów, a także spis bibliograficzny (s. 506-572), obejmujący wykaz literatury, wykaz aktów normatywnych, wykaz orzecznictwa z podziałem na judykaty Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, a także powszechnych i administracyjnych, a nadto orzeczenia sądów dyscyplinarnych (Izby Dyscyplinarnej SN) i przedwojennych judykatów SN.

Autorka wskazuje na wykorzystanie w dysertacji 362 pozycji bibliograficznych oraz 36 źródeł internetowych zawierających także opracowania o charakterze naukowym.

Podstawę do analizy dogmatycznej tytułowego zagadnienia stanowiły przede wszystkim poglądy doktryny polskiej oraz starannie dobrane orzecznictwo, co stanowi bardzo obszerny materiał badawczy.

II. Uwagi ogólne

Jak wyżej wspomniano rozprawa jest stosunkowo obszerna, a omawiane zagadnienia są ujęte w logicznie ustrukturyzowany sposób, co znajduje odzwierciedlenie w układzie i treści kolejnych rozdziałów. Doktorantka omawia w nich kolejno podstawowe zagadnienia związane z kontrolą konstytucyjności prawa zarówno w ujęciu polskiego systemu prawa (także w perspektywie historycznej), jak i w wybranych porządkach prawnych (system amerykański oraz wybrane systemy państw Europy zachodniej oraz środkowo wschodniej). Dużą część rozdziału pierwszego stanowią analizy o charakterze teoretycznoprawnym, poświęcone

normom konstytucyjnym i metodom ich wykładni. Jest to też ten fragment rozprawy, w którym doprecyzowane zostają pojęcie konstytucyjności prawa i jego istota. Uwaga Doktorantki skupia się także na gwarantach konstytucyjności prawa, a analiza prowadzona jest na tle szerzej pojętego problemu legitymizacji organów sądowej i pozasądowej kontroli konstytucyjności.

W tym zakresie na uwagę i aprobatę zasługują obszerne rozważania mgr. A. Antoniak – Drożdż poświęcone roli sądów w badaniu konstytucyjności prawa. Doktorantka poddaje analizie porównawczej podstawowe modele sądowej kontroli zgodności prawa z konstytucją. Za przykładowe modele stanowiące punkt odniesienia dla dalszych rozważań Autorka rozprawy przyjęła zdecentralizowany model kontroli konstytucyjności w postaci amerykańskiego systemu *judical rewiew,* natomiast za przedmiot analiz w zakresie modelu skoncentrowanej kontroli konstytucyjności obrała modele kontynentalne prezentując je w perspektywie historycznej kształtowania się koncepcji scentralizowanej kontroli.

Uprzedzając dalsze uwagi zawarte w recenzji warto wskazać, że ta część rozprawy jest bardzo interesująca. Doktorantka w sposób precyzyjny, bez nadmiernych wątków pobocznych zaprezentowała kształtowanie się idei scentralizowanej kontroli (począwszy od koncepcji H. Kelsena) i zaprezentowała jej wpływ na tworzenie organów (Trybunałów), które taką kontrolę na przestrzeni międzywojnia sprawowały w Niemczech i Austrii. Należy podkreślić bardzo umiejętne wykorzystanie wiedzy historycznej i z zakresu filozofii prawa, które w odniesieniu do omawianego zagadnienia daje rzetelną prezentację początków skoncentrowanej kontroli konstytucyjności prawa, a także jej niepowodzeń i ponownego tworzenia w okresie powojennym. Zwrócenie uwagi na ówczesną sytuację geopolityczną i faktyczny podział Europy na część zachodnią oraz środkowo-wschodnią w kwestii choćby podejścia do kwestii ustrojowych, a także poszanowania praw i wolności jednostki oraz mniejszości pozwoliło Doktorantce na klarowną prezentację zasadniczych różnic w podobnie funkcjonujących (co do istoty scentralizowanej kontroli) europejskich mechanizmach kontroli konstytucyjności. Ustalenia te zostały wykorzystane w dalszej części rozprawy w odniesieniu do sytuacji krajowej.

Perspektywa badawcza, jaką przyjęła Autorka dysertacji obejmuje zatem dwa modele kontroli konstytucyjności – skoncentrowany i rozproszony. Te dwie osie modelowych rozwiązań koncentrują wokół siebie dalsze szczegółowe rozważania. Znajdują one rozwinięcie w rozdziale 2 i 3, poświęconym kolejno problematyce scentralizowanego modelu w polskim porządku prawnym oraz wpływowi zasady bezpośredniego stosowania Konstytucji na kształtowanie i funkcjonowanie modelu rozproszonej kontroli.

Oba rozdziały wskazujące na rozwiązania obecne w krajowym porządku prawnym zawierają analizy zarówno historyczno-prawne, jak i analizę oraz ocenę współczesnego stanu prawnego w tym obszarze. Są to rozważania porządkujące stan wiedzy i stanowiące jednocześnie swego rodzaju przygotowanie spójnego terminologicznie i merytorycznie gruntu dla dalszych rozważań. To bardzo ważna część pracy, która wprawdzie nie stanowi prezentacji własnych ustaleń badawczych, jednak ma duże znaczenie dla ukazania i wyznaczenia pola dalszych badań i wyprowadzanie wniosków oraz formułowania postulatów pod adresem ustawodawcy i praktyki wymiaru sprawiedliwości.

Rozdział drugi poświęcony został analizie scentralizowanego modelu kontroli konstytucyjności w polskim porządku prawnym. Autorka porządkując stan wiedzy w badanym przez siebie zakresie wyróżnia kilka zasadniczych etapów kształtowania się polskiego modelu kontroli konstytucyjności. To bardzo trafne podeście do prezentacji i oceny współczesnego polskiego modelu, a także dobry punkt wyjścia do formułowania postulatów w zakresie jego zmian bądź poprawy jego funkcjonowania. Rozważania o ewolucji modelu kontroli ulokowane są w przestrzeni historycznych zmian ustrojowych, jaka następowała w Polsce w okresie międzywojennym (z uwzględnieniem zmian ustrojowych wynikających z wejścia w życie Konstytucji z 1926 i 1935 roku), w okresie powojennym (w czasach stalinowskich i okresie socjalizmu kształtowanych Konstytucją z 1952 r.), w latach 70-tych i 80-tych XX wieku, kiedy odżyły koncepcje konstytucjonalizacji polskiego modelu kontroli prawa, znajdujące ostatecznie wyraz w powstaniu i kształtowaniu Trybunału Konstytucyjnego, jego kompetencji oraz procedur postępowania. Osadzenie rozważań w realiach historycznych, w jakich w omawiane zagadnienie kontroli konstytucyjności zostało zaprezentowane jest bardzo udanym zabiegiem. Warto podkreślić w tym miejscu nie tylko kulturę słowa Doktorantki, jasny sposób przedstawiania omawianych (dość skomplikowanych z uwagi na uwarunkowania ustrojowe i historyczne) zagadnień, ale także troskę o zachowanie należnego w badaniach naukowych dystansu, pozwalającego na obiektywną prezentację i ocenę omawianych zjawisk i sytuacji. W recenzowanym rozdziale (jak też w pozostałych) zwraca uwagę bogaty materiał normatywny, oraz dorobek piśmienniczy wykorzystany przez Autorkę. Warto przy tym z aprobatą podkreślić, że Doktorantka nie poprzestaje na jego prezentacji, lecz zawsze odnosi się do poczynionych ustaleń, przedstawiając własną ich ocenę.

Interesujące i oparte także na badaniu orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego są analizy poświęcone ustawie z 15 kwietnia 1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym i jej znaczeniu dla urzeczywistnienia skoncentrowanej kontroli konstytucyjności w latach 1985 – 1989. W tej

części rozprawy Doktorantka poddała wnikliwej analizie istotne judykaty TK wpływające na kształtowanie się późniejszej linii orzeczniczej tego organu. Orzeczenia są trafnie dobrane i poprawnie omówione z akcentem na te ich treści, które odnoszą się do kontroli zgodności aktów prawnych z Konstytucją i jej zakresu. Wnioski, jakie Doktorantka wyprowadza po ich analizie są adekwatne i dobrze osadzone w ówczesnych realiach społeczno-politycznych, co stanowi dodatkową ich wartość. Mgr A. Antoniak -Drożdż posiada cenną umiejętność prezentowania wybranego zagadnienia w całokształcie okoliczności mu towarzyszących. Dała temu wyraz w treści poszczególnych rozdziałów swojej dysertacji. Warto to podkreślić jako zaletę pracy doktorskiej i jednocześnie pochwalić sposób prowadzenia przez Doktorantkę badań i prezentowania płynących z nich ustaleń.

Rozdział 3 *Wpływ zasady bezpośredniego stosowania Konstytucji RP na kształtowanie się i funkcjonowanie modelu kontroli konstytucyjności w Polsce,* poświęcony został omówieniu zasady bezpośredniego stosowania Konstytucji. Trafnie Doktorantka zakłada (i w oparciu o to założenie prowadzi swój wywód), że bezpośrednie stosowanie Konstytucji stanowi istotny element kształtującego się na przestrzeni ponad stulecia polskiego modelu badania konstytucyjności prawa. Korelacja jaką tu dostrzega jest trafną intuicją badawczą, a co więcej znajduje potwierdzenie w toku konkretnych analiz materiału normatywnego, orzecznictwa i piśmiennictwa.

Trafne są poczynione w tych rozdziałach uwagi podsumowujące, które nie tylko wskazują na najważniejsze ustalenia w perspektywie historycznej, ale także stanowią solidne podłoże do dalszych ustaleń badawczych. Takie opracowanie problemu z wykorzystaniem metody historycznej świadczy o dojrzałości badawczej Doktorantki i nabyciu umiejętności analizy problemów, a nie tylko ich zebrania i prezentacji.

„Sercem" recenzowanej dysertacji wydaje się być jednak rozdział czwarty. To w nim zawarte są kluczowe ustalenia Doktorantki, poczynione na gruncie wcześniejszych badań stanu doktryny polskiej w kwestii metod kontroli konstytucyjności i ich charakterystyki. Omówieniu tych ustaleń poświęcona zostanie osobna część recenzji.

W swoich badaniach Doktorantka wykorzystała przede wszystkim metodę dogmatyczno-prawną, a także metodę historycznoprawną, zwłaszcza w tych częściach badania, których celem było poznanie genezy oraz ewolucji modeli kontroli konstytucyjności prawa. Na potrzeby dokonania porównań w zakresie podobieństw i odmienności modelowych rozwiązań prawnych i praktyki w zakresie kontroli zgodności z konstytucją, zastosowana została metoda

prawnoporównawcza. Wskazując na trafność doboru metod badawczych do przyjętego przedmiotu badań i wyznaczonych celów badawczych wypada jednak poddać wątpliwość, czy można mówić o metodzie „aksjologicznej", bowiem choć oczywiste jest, że ustalenia poczynione w pracy przy wykorzystaniu metody dogmatycznoprawnej, historycznej, a nawet prawnoporównawczej poddane zostały ocenie pod względem ich zgodności z określonymi wartościami, to jednak chyba zbyt szerokie jest uznanie takiej oceny za odrębną „aksjologiczną" metodę badawczą.

Konstrukcja pracy jest przemyślana, rozważania uporządkowane i zawarte w należycie wyodrębnionych (w postaci osobnych rozdziałów oraz podrozdziałów) i logicznie ze sobą powiązanych grupach tematycznych. Kolejność przeprowadzonych analiz nie budzi zastrzeżeń, wywody Autorki w ramach poszczególnych rozdziałów są spójne, klarowne i prowadzą czytelnika przez wszystkie istotne dla tematu pracy zagadnienia. Za właściwy należy uznać układ pracy, w którym rozważania historyczne i teoretyczne odnoszące się tytułowego zagadnienia zawarte są w początkowej części pracy, natomiast problematyka współczesnych unormowań prawnych, ich istoty i skutków dla praktyki oraz propozycje własne Doktorantki w tym zakresie są zaprezentowane w kolejnych rozdziałach, stanowiąc w naturalny sposób zobrazowanie konstruktu omówionego wcześniej od strony historycznej i prawnoporównawczej. Za trafne uznaję poświęcenie osobnego rozdziału (IV) najważniejszej z punktu widzenia dotychczasowego dorobku nauki kwestii, jaką jest udział prokuratora w bezpośrednim stosowaniu Konstytucji i w sprawowaniu rozproszonej kontroli konstytucyjności prawa.

Zastosowane metody badań pozwoliły Doktorantce na uzyskanie ciekawej perspektywy, którą umiejętnie wykorzystała w dalszych częściach rozprawy, a zwłaszcza tam, gdzie zgłasza propozycje nowego spojrzenia na pozycję i kompetencje prokuratora w zakresie bezpośredniego stosowania Konstytucji i związane z nim trudności praktyczne i proponując metody ich pokonania.

To co warto podkreślić w tym miejscu recenzji, to szacunek Doktorantki dla rodzimej tradycji prawnej i dorobku piśmienniczego. Uważne analizy rozwiązań pochodzących z przeszłości czy też z obcych porządków prawnych zasługują na akceptację.

Zgłaszając na wstępie pewne uwagi wspólne dla całej recenzowanej pracy nie sposób pominąć kwestii języka i stylu, w jakim rozprawa została napisana. W uzupełnieniu wcześniejszych uwag należy raz jeszcze podkreślić, że sposób formułowania myśli oraz logika

wypowiedzi Doktorantki nie budzą zastrzeżeń. Praca jest napisana ładnym, fachowym językiem. Drobne usterki literowe nie wpływają na wartość pracy i mogą być usunięte na dalszym etapie prac redakcyjnych.

Ogólna ocena pracy pod względem redakcyjnym jest w pełni pozytywna. Sposób w jaki praca została napisana, a także przyjęta w niej argumentacja wskazują na bardzo dobre i swobodne rozeznanie Autorki w sferze normatywnej dotyczącej badanego zagadnienia (chodzi o znajomość zarówno przepisów aktualnych, jak i z lat minionych odnoszących się do szerokiej problematyki kontroli konstytucyjności prawa), poglądów prezentowanych w orzecznictwie i doktrynie (także dawniejszej), jak też na umiejętność argumentacji prawniczej i wykorzystania własnych obserwacji jako budulca dla formułowania własnych postulatów. Nie można też pominąć bardzo obszernego tła badawczego, na którym Doktorantka formułuje swoje wypowiedzi, obejmuje ono bowiem zarówno ocenę sytuacji współczesnej w kontekście kryzysu konstytucyjnego, złej legislacji, zachwiania podstaw liberalnej demokracji i próby przedkładania wadliwie pojmowanego interesu społecznego nad prawa i wolności jednostki. Jej rozważania i opinie są wyważone, poparte rzeczową argumentacją i w pełni spełniają kryteria dojrzałego dyskursu naukowego, co zasługuje na podkreślenie i aprobatę.

III. Uwagi szczegółowe

Formułując uwagi szczegółowe warto rozpocząć od poddania ocenie głównych też i hipotez badawczych sformułowanych w rozprawie. Odnoszą się one w istocie do sposobu wykładni art. 8 ust. 2 Konstytucji RP formułującego obowiązek jej bezpośredniego stosowania przez nieograniczony normatywnie krąg podmiotów, co budzi pytanie o to czy adresowany jest on także do organu jakim jest prokuratura, niemająca konstytucyjnie uregulowanego statusu, a także czy sposób interpretacji art. 8 ust. 2 Konstytucji RP może uwzględniać obecny kryzys konstytucyjny i przekraczać granice wytyczone przez ustawy. Na tym tle sformułowane zostały konkretne hipotezy badawcze sprowadzające się do twierdzeń dotyczących wskazania różnorodnych czynników warunkujących „żywą" wykładnię przepisów ustawy zasadniczej; braku konstytucjonalizacji prokuratury i możliwości bezpośredniego stosowania przepisów Konstytucji przez prokuratorów; podstaw ustawowych (ustrojowych) określenia zakresu i formy badania przez zgodności stosowanego prawa z Konstytucją RP, zwłaszcza w kontekście pełnionej przez prokuratorów roli strażnika praworządności.

Niezależnie od sposobu ujęcia przez Doktorantkę celu rozprawy i podjętych w jej ramach badań, należy potwierdzić, że wybrany przez nią problem badawczy jest doniosły i budzi,

zwłaszcza w praktyce wymiaru sprawiedliwości, wiele wątpliwości. Dlatego ponownie warto podkreślić trafność decyzji o podjęciu badań nad problemem rozproszonej kontroli konstytucyjności prawa przez sądy i prokuratora oraz jego analizy w warunkach współczesnego kryzysu konstytucyjnego.

Należy podkreślić, że trafnie zdiagnozowany przez Doktorantkę stan normatywny i faktyczny nie pozwala na przyjęcie, że prokurator należy do kręgu uprawnionych do odmowy zastosowania normy niezgodne z Konstytucja RP. Zasadnie Autorka rozprawy wskazuje na aktualny status prokuratorów, faktyczny brak ich niezależności, który w zestawieniu z niezawisłością sędziowską i jej realnymi gwarancjami stawia oba te podmioty w zupełnie różnej pozycji, mimo ciążącego na nich obowiązku działania zgodnie z prawem. Ta konstatacja w sposób oczywisty wpływa na wniosek o braku możliwości *de lege lata* sprawowania przez prokuratorów bezpośredniej kontroli konstytucyjności prawa, z czym należy się zgodzić. Osadzenie analiz w realiach kryzysu konstytucyjnego, zwrócenie uwagi na niską jakość stanowionego prawa, naruszanie praw i wolności obywatelskich potwierdza wniosek Doktorantki o konieczności zapewnienia prokuratorom niezależności będącej elementem praworządnego państwa i gwarantem sprawiedliwego, bezstronnego i skutecznego wymiaru sprawiedliwości w interesie publicznym.

Za ciekawą ilustrację omawianych zagadnień, ale także wskazanie na konsekwencje współczesnej pozycji prokuratora uznać należy prezentację konkretnych judykatów, co jako zabieg argumentacyjny dobrze wzmacnia tezy zaprezentowane przez Autorkę rozprawy, potwierdzając jednocześnie jej bardzo dobre rozeznanie w analizowanej materii.

Odnosząc się konkretnych zagadnień analizowanych przez Doktorantkę należy odnotować przywołane przez nią i warte aprobaty propozycje nowych regulacji ustrojowych dotyczących prokuratury choćby wyrażających się w postulacie rozdzielenia funkcji Prokuratora Generalnego i Ministra Sprawiedliwości, zapewnienia prokuraturze niezależności budżetowej, zadbania o nowe transparentne procedury powoływania Prokuratora Generalnego na określone kadencje, a przede wszystkim na wprowadzenie rozwiązań uniemożliwiających ingerencję polityków w prowadzone przez prokuratorów konkretne postępowania.

Interesująca i bardzo realistyczna jest dokonana przez Doktorantkę ocena współczesnej sytuacji prokuratorów w kontekście uwarunkowań normatywnych i wynikających z tego wątłych gwarancji ich niezależności. To bezsprzecznie odważna analiza bieżącej (choć trwającej już wiele lat) sytuacji, która – należy się tu zgodzić z mgr A.Antoniak – Drożdż – wymaga pilnej zmiany. Realna jej ocena prowadzi Doktorantkę do pesymistycznych wniosków,

choć są one jednocześnie punktem wyjścia do wskazania działań, które mogą być podejmowane na poziomie środowiska prokuratorskiego, a doprowadzić mogą w przyszłości do wzmocnienia pozycji prokuratorów w zakresie wypełniania roli strażnika praworządności. Trafnie podnosi więc, że należy odbudować etos prokuratorskiej niezależności choćby poprzez likwidację instytucji poleceń co do treści czynności procesowych, możliwości arbitralnego zmieniania lub uchylania decyzji procesowych, czy wreszcie odbierania spraw prowadzącym je prokuratorom. Nie bez znaczenia jest także zwrócenie uwagi na potrzebę wzmocnienia kompetencji Krajowej Rady Prokuratorów jako organu faktycznie stojącego na straży niezależności prokuratorów.

Trafne są także konkluzje jakie formułuje Doktorantka co do zapewnienia możliwości konstytucyjnej dopuszczalności kierowania przez prokuratorów pytań prawnych do Trybunału Konstytucyjnego, prowadzącej do urealnienia kontroli konstytucyjności prawa w oderwaniu od rozproszonej kontroli konstytucyjności jaką mogą dokonywać sądy.

Podkreślając z satysfakcją poszanowanie, jakim darzy mgr A. Antoniak – Drożdż dorobek piśmienniczy przedstawicieli polskiej doktryny prawa konstytucyjnego i procesu karnego oraz jego twórcze wykorzystanie do budowania własnych ustaleń, zwrócić należy uwagę na to, że Doktorantka posiada umiejętność pracy z ustaleniami poczynionymi przez innych Autorów, poglądami wyrażonymi w zaprezentowanych judykatach sądów i trybunałów czy też opiniach różnych gremiów (choćby Komisja Wenecka). Nie powiela ich bezrefleksyjnie, lecz wykorzystuje do budowania własnej argumentacji w konkretnych omawianych przez nią kwestiach. Świadczy to o nabyciu umiejętności pracy naukowej, dobrym „warsztacie" i odwadze formułowania ocen, tak ważnej w życiu naukowym.

Reasumując, za trafne należy uznać konkluzje Doktorantki, że paradoksem jest nałożenie na prokuratora obowiązku stania na straży praworządności opierającej się na zasadach i wartościach konstytucyjnych, przy jednoczesnym pozbawieniu go konstytucyjnych instrumentów pozwalających na realizację tego zadania.

Zaaprobować należy pogląd Doktorantki o konieczności powrotu do koncepcji konstytucjonalizacji prokuratury i zapewnienie prokuratorom tym samym realnych gwarancji niezależności i pewnej wolnej od politycznych wpływów pozycji ustrojowej. Powiązanie tego z gwarancjami również dla społeczeństwa (praw i wolności obywatelskich) jest bardzo ważne, co dostrzega i wielokrotnie podkreśla w swoich rozważaniach Doktorantka.

Strona merytoryczna pracy doktorskiej co do zasady nie budzi zatem zastrzeżeń. Rozprawa mgr A. Antoniak – Drożdż stanowi rzetelną naukową analizę doktryny i judykatury odnoszących się do problematyki scentralizowanej i rozproszonej kontroli konstytucyjności

prawa. Rozważania i analizy zawarte w poszczególnych rozdziałach (I-IV) są metodologicznie poprawne, czytelnie zaprezentowane, logicznie uargumentowane. Propozycje w zakresie nowego ujęcia, a raczej uporządkowania i urealnienia kwestii udziału prokuratora w kontroli konstytucyjności prawa i sformułowane w tym zakresie postulaty *de lege ferenda* zasługują na uwagę, choć nie są one wyłącznie wynikiem badań Doktorantki, lecz były już zgłaszane w piśmiennictwie. Trzeba jednak podkreślić, że ich zwerbalizowanie w taki sposób, jak uczyniła to mgr A. Antoniak - Drożdż w swojej rozprawie doktorskiej czyni te ustalenia i propozycje bardziej dostrzegalnymi i uargumentowanymi.

IV. Konkluzja recenzji

W konkluzji należy stwierdzić, iż przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Aleksandry Antoniak – Drożdż zasługuje na zdecydowanie pozytywną ocenę, mimo zgłoszonych przez recenzenta kilku uwag krytycznych. Dojrzałość z jaką zostało zakreślone pole badawcze, przeprowadzone analizy badanych zagadnień, sposób przedstawienia wyników badań dogmatycznych, omówienie w zakreślonych granicach obcych porządków prawnych, a także zakres i zarysowanie pozanormatywnego tła prowadzonych analiz świadczą o opanowaniu metod prowadzenia badań oraz umiejętności właściwego ich prezentowania, a także ogólną wiedzę teoretyczną kandydatki w dyscyplinie nauk prawnych. W mojej ocenie jako recenzentki tej rozprawy doktorskiej z tych właśnie względów zasługuje ona na wyróżnienie.

Reasumując uznać należy, że monografia Doktorantki stanowi interesujące, samodzielne i oryginalne ujęcie problematyki kontroli konstytucyjności prawa, wskazując na umiejętność organizowania warsztatu naukowego, prowadzenia badań naukowych, a także formułowania w oparciu o zgromadzony i przeanalizowany materiał badawczy ocen i własnych wniosków.

W tym stanie rzeczy wnoszę o dopuszczenie mgr A. Antoniak – Drożdż do dalszych etapów przewodu doktorskiego i do publicznej obrony.

Prof. dr hab. Hanna Paluszkiewicz

Podpisano przez/ Signed by:
Hanna Magdalena
Paluszkiewicz
Data/ Date: 09.10.2026 13:34
mSzafir